

8.5.2019

Ympäristöministeriö
Kirjaamo (kirjaamo.ym@ymparisto.fi)
PL 35
Valtioneuvosto 00023

Viite
Lausuntopyyntö Länsi-Lapin luonnonsuojelualueita koskevasta asetusvalmistelusta

Yleistä

Ympäristöministeriö on pyytänyt Suomen ympäristökeskuksesta (SYKE) lausuntoa asetusluonnoksista, jotka koskevat valtion maille perustettavia luonnonsuojelualueita Länsi-Lapin alueella. Valtioneuvoston asetuksella on tarkoitus perustaa 75 luonnonsuojelualueita yhteispinta-alaltaan noin 72 000 hehtaaria. Enintään 100 hehtaarin suuruiset alueet, 71 aluetta yhteispinta-alaltaan 2 200 hehtaaria, perustettaisiin ympäristöministeriön asetuksella.

Ympäristöministeriön valmistelemista asetusluonnoksista ja niitä taustoittavista esittelymuistioiden luonnoksista saa yleiskuvan alueiden suojeluarvoista, suunnitelluista rauhoitusmääräyksistä sekä hoidon ja käytön tavoitteista. Asetusten mukainen luonnonsuojelualueiden perustaminen valtakunnallisiin suojeluohjelmiin kuuluville alueille, METSO-toimintaohjelman puitteissa valtiolle hankituille kohteille, Natura 2000 -verkostoon kuuluville alueille sekä muille valtionmaiden suojeltavaksi varatuille alueille on keskeinen ja välttämätön toimenpide näiden alueiden suojeltavien luonnonarvojen turvaamiseksi. Suojeltavat alueet ovat tärkeitä useiden lajien ja luontotyyppien (etenkin lehdot, vanhat metsät, suot, pienvedet, joet, eteläinen tunturiluonto) suojelun kannalta, mutta suojelu edistää myös ihmisiä hyödyttävien ekosysteemipalvelujen ylläpitoa niin alueiden sisällä kuin niiden lähiympäristössä (esim. soiden ja suometsien hiilivarastot, virkistyskäyttö ja terveysvaikutukset, marjat, sienet ja muut keräilytuotteet, liikunta- ja terveyshyödyt).

Suojelualueeksi perustaminen selkeyttää näiden alueiden hallinnollista asemaa, mahdollistaa niiden hoidon ja käytön suunnittelun ja turvaa näin kohteiden suojeluarvojen säilymisen ja kehittymisen. Alueet huomioidaan jatkossa yksiselitteisesti suojelualueiden tilastoinnissa osana lakisääteisesti turvattuja alueita ja ne otetaan osaksi Suomen ratifioimia kansainvälisiä suojelutavoitteita.

Suojelualueverkoston täydentyessä olisi tärkeää pystyä helposti vertaamaan perustettavia alueita tiedossa oleviin luontoarvoiltaan merkittäviin kohteisiin ja myös jo suojeltuihin alueisiin. SYKE ehdottaakin, että jatkossa lausunnon kohteena olevien alueiden rajaukset jaetaan lausuntomateriaalien ohessa myös paikkatietoaineistona, ei vain pdf-karttoina. Kaikessa lausuntomateriaalissa tulisi lisäksi näkyä kohdenimen lisäksi kohteen numero, jotta aineistoon perehtyminen olisi sujuvaa.

Suojeltavat alueet ja niiden merkitys

Perustettavat suojelualueet ovat merkittäviä soiden, erityisesti aapasoiden ja lettojen, vanhojen metsien sekä lehtojen suojelun kannalta. Suojelualueilla on monipuolisesti pienialaisia, usein myös lajistollisesti arvokkaita luontotyyppisiä kuten puroja, lähteitä, kallioita, lehtoja, tulvametsiä ja metsäluhtia. Myös eteläistä tunturiluontoa on edustettuna suojeltavilla alueilla. Huomattava osa alueista sijaitsee Lapin rehevimmillä alueilla – Lapin kolmiossa ja Keski-Lapin vihreäkivivyöhykkeellä. Alueet ovatkin lajistoltaan ja luontotyypeiltään poikkeuksellisen rikkaita ja monipuolisia, erityisesti vaateliaan letto- ja lehtolajiston osalta.

S Y K E

Suomen ympäristökeskus SYKE | Finnish Environment Institute | Finlands miljöcentral

Latokartanonkaari II
00790 HELSINKI
FINLAND

+358 2952 51000
@ kirjaamo.syke@ymparisto.fi

www.syke.fi
Y-tunnus 0996189-5

Perustettavat suojelualueet edesauttavat monen, Suomen ns. kansainvälisen vastuuluontotyypin turvaamista. Vastuuluontotyypit ovat Suomen luontotyyppien uhanalaisuuden arvioinnin yhteydessä nimettyjä luontotyyppieitä tai luontotyyppiryhmiä, joiden säilymisessä Suomella on erityinen vastuu sen vuoksi, että suuri osa luontotyypin Euroopan esiintymistä tai pinta-alasta on Suomessa. Kansainvälisistä vastuuluontotyypeistä perustettavilla suojelualueilla esiintyy muun muassa aapasaita, rinnesaita, rimpinevoja, rimpiletoja, koivulettoja, pohjoisboreaalaisia mäntymetsiä ja runsashumuksisia järviä ja lampia.

Perustettavat suojelualueet ovat merkittäviä monille uhanalaisille ja taantuville metsä- ja suolintulajeille, kuten hömötiaiselle, kuukkelille, riekolle, valkoviklolle ja sinisuohaukalle. Alueet lisäävät suojelualueverkoston kytkeytyvyyttä ja helpottavat näin lajien populaatioiden siirtymistä pohjoiseen ilmastoon muuttuessa.

Uusien suojelualueiden perustaminen parantaa merkittävästi suojelualueverkoston kattavuutta ja kytkeytyvyyttä Länsi-Lapissa. Esimerkiksi Muonion ja Kolarin kuntien alueille perustettavat suojelualueet vahvistavat Pallas-Yllästunturin kansallispuiston ekologisia yhteyksiä ja parantavat lajiston säilymismahdollisuuksia myös pidemmällä aikavälillä. Uusia suojelualueiden verkostoja muodostuu esimerkiksi Pellon seudulle ja Rovaniemen pohjoisosiin. Näiden verkostojen kohteet erottuivat arvokkaina myös vuonna 2018 SYKEssä tehdyissä metsien monimuotoisuudelle arvokkaiden kohteiden sijaintianalyseissa, joten voidaan olettaa, että vahvistaessaan alueen monimuotoisuudelle merkittävien metsäisten elinympäristöjen verkostoa, ne tulevat samalla myös vahvistamaan muita metsiin kytköksissä olevia luontoarvoja, virkistysarvoja ja elinympäristöjen kytkeytyvyysarvoja. Koska näistä kohteista suurin osa sijaitsee erillään suurista, aiemmin suojelluista alueilta, niiden suojelu tulee säilyttämään maisemassa metsäisten elinalueiden lajistolle arvokkaita elinalueita ja vahvistamaan Länsi-Lapin metsäelinympäristöjen verkostoa.

Länsi-Lapin suojelualueverkoston vahvistuminen tukee kytkeytyvyyttä ja lajien leviämisreittien turvaamista myös yli Suomen valtion rajojen.

Yksittäisten kohteiden yhdistäminen laajemmiksi suojelualueiksi parantaa suojelualueiden puskurointikykyä muuttuvassa ilmastossa ja ympäröivän maankäytön muutospaineissa.

Suojelualueverkoston kehittämistarpeet

Viime vuonna valmistunut luontotyyppien uhanalaisuusarviointi ja sen tulosten perusteella laaditut toimenpideehdotukset osoittavat, että suojelualueverkostoa on tarpeen kehittää edelleen myös pienialaisten uhanalaisten luontotyyppien suojelutason parantamiseksi. Lapin kolmion alueella, etenkin Tervolassa, Torniossa ja Rovaniemellä, on runsaasti suojelemattomia pieniä kalliikohteita, jotka edustavat uhanalaisia kalkkikallioluontotyyppieitä. Esiintymiä on sekä valtion- että yksityismailla. Myös Itä-Lapissa, esimerkiksi Sallassa on jäänyt suojelualueiden ulkopuolelle lajistollisesti erittäin merkittäviä kalkkikallioita.

SYKE toteaa, että suojeluasteen parantamistarve koskee myös uhanalaisia serpentiinikallioita. Varsin lähellä nykyisiä suojelualue-ehdotuksia olisi ollut valtionmailla hyvin merkittäviä serpentiiniluontotyyppien esiintymiä, jotka jäävät nykyisten ehdotusten ulkopuolelle. Tällainen alue on esimerkiksi Kittilän Matala-Aittalompolo ehdotetun Taatsin seidan luonnonsuojelualueen länsipuolella sekä Rovaselän pohjoisosa (Kittilästä noin 17 km SW-W). Myös Sodankylässä on useita erittäin merkittäviä, suojelemattomia serpentiinalueita, mm. Vainiolaki (Sodankylästä noin 40 km NW-N).

Nyt lausunnolla olevilla asetuksilla toteutetaan valtaosa niistä Lapin maakunnan alueella olevista soidensuojelun täydennysehdotuksen valtionmaiden kohteista, joista valtioneuvoston päätöksen mukaisesti perustetaan lakisääteisiä suojelualueita. Kaksi merkittävää tällaista kohdetta, Posion Suvantosuo (lakisääteisesti suojeltavaa pinta-alaa 540 ha) ja Sallan Koiransuolikkoapa (lakisääteisesti suojeltavaa pinta-alaa 740 ha), ei ole kuitenkaan mukana tässä asetusluonnoksessa. Ne eivät sisälly myöskään Itä-Lappiin 14.9.2017 perustettujen luonnonsuojelualueiden joukkoon. SYKE toteaa, että näiden alueiden suojeleminen tulisi toteuttaa osana nyt lausunnolla olevaa valtioneuvoston asetusta tai muutoin mahdollisimman pian.

Rauhoitussäännökset

Alueiden rauhoitussäännökset perustuvat pitkälti suoraan luonnonsuojelulain 13-15 §:ien säädöksiin ja 17a§ pykälään. Asetusluonnosten 3 §:ssä on erikseen lueteltu sallitut toimet.

Suomen ympäristökeskus SYKE | Finnish Environment Institute | Finlands miljöcentral

Latokartanonkaari II
00790 HELSINKI
FINLAND

+358 2952 51000
@ kirjaamo.syke@ymparisto.fi

www.syke.fi
Y-tunnus 0996189-5

Sekä valtioneuvoston että ympäristöministeriön asetusten taustamuistioissa on todettu, että luonnonsuojelualueiden ympärillä olevien alueiden kuivatustarpeiden vuoksi saattaa olla tarpeen johtaa vesiä suojelualueille tai niiden kautta. Suojelualueiden perustamisen tarkoituksen näkökulmasta lähtökohtana tulee kuitenkin aina olla suojelualueen soiden tilan parantaminen. Vesiä voidaan siis ohjata suojelualueen ojitetulle, ennallistetulle tai ojituksen vuoksi kuivahtaneelle suolle tai suon osalle vain silloin, kun ulkopuolisen ojitusalueen vedet ovat luontaisestikin virranneet suojelualueen suon kautta ja ojitus estää suolle luontaisesti kuuluvien vesien pääsyn sinne. Vesiä ei siis tule ohjata suojelualueille ensisijaisesti ympärillä olevien alueiden kuivatustarpeiden vuoksi vaan ainoastaan silloin, kun vesien palauttaminen on perusteltua suojellun suon tilan parantamiseksi.

Asetusten taustamuistioissa on siis nostettu esiin tarve joissakin tapauksissa ohjata vesiä suojelualueille tai niiden kautta suojelualueen ulkopuolisilta ojitusalueilta. Tätä varten asetusten 3§:n 2 momentin 1 (ympäristöministeriön asetus) ja 6 (valtioneuvoston asetus) kohtaan on sisällytetty asiaan liittyvä poikkeus rauhoitussäännöksistä: "Ojien ylläpito ja kunnostus luonnonsuojelualueen ulkopuolisten alueiden välttämättömiä kuivatustarpeita varten". Koska asetukset ja niihin säädettävät poikkeukset koskevat vain niihin sisältyviä suojelualueita ja niillä sallittuja toimenpiteitä, tarkoittaa nykyinen ehdotus sitä, että oja ylläpidettäisiin ja kunnostettaisiin suojelualueilla. Nykyinen tekstimuotoilu ei edistä suojelualueiden soiden tilan parantamista vaan päinvastoin heikentää sitä. Säädöksessä pitäisi olla sallittuna toimenpiteenä vesien ohjaaminen ulkopuoliselta ojitusalueelta luonnonsuojelualueelle silloin kun se on suojelualueen ojitetun, ennallistetun tai ojituksen vuoksi kuivahtaneen suon tilan parantamisen vuoksi välttämätöntä ja se on mahdollista toteuttaa tavalla, joka parantaa suojellun suon tilaa.

Vesien kulun palauttaminen suojelualueiden soille edellyttää hyvää ymmärrystä soiden hydrologiasta, sillä ei ole samantekevää minkälaisia vesiä, mihin ja kuinka paljon suolle johdetaan. Länsi-Lappi on valtakunnallisesti merkittävä lettosoiden keskittymä, ja mikäli suojelualueiden lettosille palautetaan vesiä ulkopuolisilta ojitusalueilta, on näillä kohteilla syytä olla erityisen huolellinen. Toiminnan tulee olla kaikilla suojelualueilla kontrolloitua ja kohdekohtaisesti suunniteltua ja perusteltua. Käytännössä toimenpiteiden yksityiskohdista tulee aina sopia Metsähallituksen luontopalvelujen kanssa ja ilmoittaa suunnitelmista myös ELY-keskukselle.

Lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet vanhempi tutkija Aira Kokko, erikoistutkija Tytti Kontula, suunnittelija Ninni Mikkonen, vanhempi tutkija Tapani Sallantausta ja johtava tutkija Raimo Virkkala SYKEN Biodiversiteettikeskuksesta.

Petri Ahlroth
Biodiversiteettikeskuksen johtaja
Suomen ympäristökeskus

Kaisu Aapala
Vanhempi tutkija
Suomen ympäristökeskus

Tiedoksi: YM/Kirjaamo, SYKE/Biodiversiteettikeskus, SYKE/Kirjaamo

Suomen ympäristökeskus SYKE | Finnish Environment Institute | Finlands miljöcentral

Latokartanonkaari 11
00790 HELSINKI
FINLAND

+358 2952 51000
@ kirjaamo.syke@ymparisto.fi

www.syke.fi
Y-tunnus 0996189-5

